Romanoslavica vol. XLVI, nr. 3

GHEORGHE ASACHI ŞI CĂLĂTORIA SA ÎN RUSIA (1830)

Radu MÂRZA

Gheorghe Asachi (1788-1869) is one of the best-known Romanian men of culture from the first half of the nineteenth century. He is known for his literary and journalistic activity as well as his contribution to the organization of the Romanian higher education system. However, his political activity is less known. Asachi was one of the artisans and leading figures of the Organic Regulations regime, introduced in Moldavia by the Russian occupation regime beginning with 1830. In 1830 he traveled to Sankt Petersburg in his capacity as secretary of the committee that drafted the Organic Regulation for Moldavia. Following this trip, he published a travel diary entitled *Estract din jurnalul unui călători moldovean* [Excerpt from the Diary of a Moldavian Traveler] in the „Albina românească" newspaper (1830).
The present article discusses this diary and argues that Asachi presents Russia as a model of development and civilization and as an alternative to the traditional cultural models that were prevalent in the Romanian society at the time (the French and German models). One should connect Asachi's image of Russia to the propagandistic effort of the Russian authorities to improve the image of the country in the Romanian Principalities.

Key words: Gheorghe Asachi, modernisation, Russia, travelers, cultural models, neologisms in Romanian

Scăparea noastră vine de la Nord. Totul ne leagă de Rusia; ea e mama noastră[1].

Comparativ cu primele decenii postbelice, cercetările româneşti cu privire la legăturile culturale şi istorice ale spaţiului nostru cu Rusia s-au redus în ultima perioadă, dar pot fi menţionate preocupări pentru legăturile lui Dimitrie Cantemir cu Rusia, intervenţia rusă în revoluţia de la 1848 din Principate etc. Există însă numeroase capitole din raporturile româno-ruse care nu au fost studiate şi analizate până în prezent, un asemenea exemplu fiind şi cel pe care îl propune cercetarea de faţă. Gheorghe Asachi

[1] *Apud* Gheorghe Adamescu, *Epoca regulamentară din punct de vedere politic şi cultural*, în *Literatura şi arta română*, III, 1898-1899, p. 388.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

(1788-1869) a fost una dintre figurile reprezentative ale jumătății de secol al XIX-lea în Principate şi este cunoscut pentru activitatea sa literară şi publicistică, pentru contribuția la organizarea sistemului universitar românesc. Activitatea sa politică, de care se leagă călătoria în Rusia din anul 1830, este mai puțin cunoscută, mai ales implicarea în organizarea regimului regulamentar din Principate, în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea.

Regulamentele Organice, adoptate în luna mai 1831 în Țara Românească, respectiv octombrie 1831 în Moldova, sunt legi organice promulgate în Principate de către autoritățile țariste şi, timp de două decenii, au îndeplinit funcțiile unor constituții; ele au stat la baza regimului politic pe care istoriografia îl desemnează drept *regim regulamentar*. Direct şi indirect, Gheorghe Asachi a fost implicat în instaurarea acestui regim, l-a reprezentat şi i-a fost fidel până la sfârşit. Călătoria sa în Rusia din anul 1830 reprezintă un moment preliminar instaurării regimului; în calitate de secretar, al părții moldoveneşti, a comisiei însărcinate cu redactarea regulamentului (iulie 1829 – aprilie 1830), Asachi a călătorit în Rusia, participând la lucrările comisiei desfăşurate la Sankt-Petersburg în perioada mai-noiembrie 1830.

În continuare, voi face câteva referiri privind biografia şi cariera lui Gheorghe Asachi. Din datele parcimonioase privitoare la familie şi la primele decenii de viață, rezultă că în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea tatăl său era preot militar în trupele moldovene care se aflau sub comandă rusească, că a locuit la Herța, Hotin, Lvov şi Iaşi şi s-a mişcat atât în zona de influență austriacă (Bucovina), cât şi în cea rusească, revenind de câteva ori alături de trupele ruseşti în Moldova. Gheorghe Asachi se naşte în 1788 la Herța, dar, în urma cedării de către austrieci a Hotinului către Imperiul Otoman, tatăl său fiind indezirabil pentru turci, familia se mută la Lvov. Astfel că Asachi îşi face studiile în acest oraş (1796-1804), la un colegiu şi apoi la universitate, unde studiază timp de trei ani filosofia, fără să-şi finalizeze studiile. La 1805, pleacă la Viena, unde face studii de matematică şi astronomie, studii întrerupte de războaiele napoleoniene. Intenționa să revină în Moldova, unde obținuse titlul de locotenent în corpul inginerilor armatei ruse din Moldova, dar se pare că nu a mai ajuns aici. Între 1808 şi 1812 se află la Roma. În 1812, în contextul atacului lansat de Napoleon împotriva Rusiei, află la Viena de intenția împăratului Franței de a reface vechea Dacie şi de aceea revine în Moldova[1].

Din acel moment îşi începe cariera publică. Editorul *Operelor* sale, N.A. Ursu, scria despre el că, la momentul respectiv, „era românul cu cel mai larg orizont ştiințific şi literar, nu numai din Moldova, ci şi din celelalte provincii româneşti”[2]; în perioada de până la restaurarea domniilor pământene se face remarcat prin diferite activități

[1] N.A. Ursu în Gheorghe Asachi, *Opere*, vol. I. Ediție critică şi prefață de N.A. Ursu. Bucureşti, Ed. Minerva, 1973, p.VIII-XII; Eugen Lovinescu, *Gh. Asachi. Viața şi opera sa*. Ediție definitivă. Bucureşti, Ed. Casa Şcoalelor, 1927, p. 11-36; George Sorescu, *Gh. Asachi*. Bucureşti, Ed. Minerva, 1970, p. 5-57.
[2] Asachi, *op.cit.*, I, p. XII.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

culturale, literare, în domeniul educației. În 1821, de teama represaliilor turceşti, se refugiază alături de boierimea moldoveană dincolo de Prut, în Basarabia. La 1822, nou-întronatul domn pământean Ioniță Sandu Sturdza îl numeşte agent diplomatic la Viena, perioadă de timp în care cercetează cărți şi documente de interes pentru istoria românească din bibliotecile şi arhivele Vienei. Revenit în Moldova la 1827, activează ca funcționar în ministerul de externe şi în domeniul şcolar, iar după 1829 devine unul dintre cei mai influenți oameni politici, de cultură şi litere ai epocii[1]. Deşi activează şi după 1848, în preajma revoluției este un personaj deja marginalizat, perceput de către clasa politică liberală drept conservator şi retrograd, drept un om al Vechiului Regim[2].

Revenind la călătoria în Rusia din anul 1830, aceasta i-a prilejuit lui Asachi o serie de „revelații culturale", deşi nu era la primul contact cu străinătatea; trăise într-un mediu multinațional în Bucovina şi Galiția, cunoştea atât sistemul rusesc, cât şi pe cel austriac de guvernare, petrecuse câțiva ani la Roma şi la Viena. Cel mai direct ecou al acestei călătorii în Rusia îl reprezintă cunoscutul său *Estract din jurnalul unui călător moldovean*, pe care l-a publicat în paginile „Albinei româneşti" din acelaşi an 1830[3]. Pe acest jurnal se construieşte analiza de mai jos.

Estract din jurnalul unui călător moldovean este o descriere foarte precisă, cu informații din domeniile cele mai variate, descriere pentru care credem că este posibil ca Asachi să se fi folosit de o scriere de călătorie contemporană, lucru care nu era neobişnuit în epocă. Scopul lucrării se vrea nu acela de preamărire a Rusiei, ci de a face cunoscute contemporanilor săi „bunele deprinderi şi îmbunătățirile vieţuirei soțiale", precum şi ca, după exemplul Rusiei, moldovenii să nu mai fie socotiți de străini drept locuitori ai Asiei[4].

La trecerea Nistrului, frontiera istorică a Moldovei cu spațiul răsăritean, Asachi arată că fluviul nu mai poate fi asociat, ca în trecut, cu „sîngele strămoşilor noştri vărsat întru apărarea patriei. [...] Astăzi însă moldoromânul calcă cu încredere pe acest pământ, de unde-i răsare mîntuirea şi scutirea", mântuire care vine din partea Rusiei[5]. Începând de aici, pe tot parcursul jurnalului Asachi construieşte, aşa cum se va vedea în continuare, imaginea unei Rusii moderne, progresiste, o Rusie care poate reprezenta un model şi o sursă de inspirație pentru Moldova.

Din 1828, Principatele Române se aflau sub ocupație rusească, context în care autoritățile de ocupație făceau eforturi să prezinte noul regim drept unul modernizator şi aducător de progres, iar Principatele ca fiind la început de drum pe calea modernizării.

---

[1] *Ibidem*, p. XII-XXV; Lovinescu, *op.cit.*, p. 36-47.
[2] Lovinescu, *op.cit.*, p. 47; Asachi, *op.cit.*, p. XXIV-XXV; Sorescu, *op.cit.*, p. 101-105.
[3] *Estract din jurnalul unui călător moldovean* a fost republicat în Asachi, *op.cit.*, II, 1981, p. 333-375. Vezi şi Gh. Ungureanu, *Figuri de arhivişti români. Gheorghe Asachi, 1788-1869*. Bucureşti, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1969, p.15; Ştefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*. Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1986, p. 83-84.
[4] Asachi, *op.cit.*, II, p. 375.
[5] *Idem*, p. 333-334.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

Fără a pune aici în discuţie caracterul regimului de ocupaţie şi al celui regulamentar, trebuie arătat că opiniile contemporanilor variau de la entuziasmul adepţilor noului regim şi până la scepticism şi opoziţie deschisă; aceste opinii se exprimau pe diferite paliere ale vieţii publice, în viaţa politică, prin publicarea de cărţi, articole, broşuri. Adepţii regimului supralicitau rolul modernizator al Rusiei, comparând administraţia generalului Kiseleff cu o „vârstă de aur" şi cu „timpurile lor poetice", iar pe Kiseleff însuşi considerându-l drept „părinte şi regenerator al Patriei române"[1]. Alţii se întrebau, aşa cum avea să facă câteva decenii mai târziu istoricul literar Gheorghe Adamescu, dacă regimul regulamentar era „numai o facere de bine desinteresată" sau un program sistematic de cucerire? Autorul citat concluziona că regimul instituit sub comanda generalului Kiseleff avea ca scop ca, într-o etapă ulterioară anexării Basarabiei (1812), „să infiltreze în spiritul poporului dragostea de Rusia, să deschidă drumul cuceririi pacinice"[2].

Nici chiar contemporanii cei mai critici nu au negat rosturile modernizatoare ale celor două Regulamente Organice şi ale regimului al cărui bază au pus-o, însă s-a observat şi subliniat controlul foarte strict pe care l-a instituit Rusia, fapt care a nemulţumit segmentele cele mai diverse ale societăţii moldo-muntene[3].

Revenind la *Estract din jurnalul unui călători moldovean*, Gheorghe Asachi descrie în paginile acestuia, cu lux de amănunte, organizarea administrativă a Rusiei, relieful şi clima regiunilor traversate, reţeaua de râuri, căile de comunicaţie, economia, sursele de venit ale locuitorilor, comerţul, aşezările, populaţia şi religiile acesteia. Sunt prezentate oraşele travsersate: Cameneţ (azi Kamianets-Podilskyi), Jitomir (azi Zhytomyr), Movilăul (azi Mogilev/ Mahilyow), Ţarskoe Selo (azi parte a oraşului Puşkin), Kronstat (azi Kaliningrad) şi mai ales Sankt-Petersburg. În palatul de vară al ţarilor de la Ţarskoe Selo, „toată grădina este presărată de monumenturi ce înfăţoşază strălucirea şi slava Rosiei"[4], iar Petersburgul este supranumit „Palmira nordului Evropei"[5]. Descrierea capitalei Imperiului Rusesc ocupă o parte importantă din economia jurnalului lui Asachi, oraşul fiind în permanenţă pus în legătură cu întemeietorul său, ţarul Petru

[1] Adamescu, *op.cit.*, p. 299-300.
[2] *Ibidem*, p. 300, 391. Vezi şi Garabet Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura romînească*. Ed. II. Iaşi, Viaţa Romînească, 1922, p.72. O analiză asupra rolului jucat de Rusia în regimul regulamentar la Radu Mârza, *Rusia şi Principatele Române în epoca regulamentară. O perspectivă culturală*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Historica" (Alba-Iulia), IX, 1, 2005, p. 83-91.
[3] Filitti, *Principatele Române de la 1828 la 1834. Ocupaţia rusească şi Regulamentul Organic*. Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Bucovina", 1934, p. 21-25; Neagu Djuvara, *Între Orient şi Occident. Ţările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*. Traducere de Maria Carpov. Bucureşti, Humanitas, 1995, p. 101-103; Gerhard Blottner, *Die antirussische Stimmung in der Donaufürstentümern 1830-1848 vornehmlich aus der Sicht zeitgenössischer österreichischer Quellen*, în *Südost-Forschungen*, 42, 1983, p. 224-228.
[4] Asachi, *op.cit.*, II, 1981, p. 341.
[5] *Idem*, p. 342.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

cel Mare. Călătorul moldovean nu scapă nici o ocazie pentru a preamări figura ţarului, căruia îi face portrete dintre cele mai elogioase, într-o grilă specifică Luminilor târzii şi Romantismului:

> Înalta genie, curajul şi neobosita sîrguinţă acestui irou au născut la nordul Evropei, în curs de 36 ani a însuşi domniei sale, atîte prefaceri, care s-ar fi putut aştepta numai de la trecerea veacurilor. [...] Creşterea publică a junimei fiind temeiul reformei unei naţii, aice de la Petru cel Mare s-au orînduit după o sistimă care, îmbunătăţindu-se supt următoarele domnii, au născut minunata sporire în toate ramurile ştiinţilor, a măiestriilor şi mănufăpturilor rosiene. [...] Petru cel Mare deopotrivă preţuia toate trebuinţele statului, pre carele învioşea cu a sa pildă şi energhie. Ferice de o naţie carea, în epoha reformei sale, are un prinţip însufletit de asemine sentemente, sfinţind toate minutele vieţei pentru binile patriei şi făcînd toate pentru dînsa, şi nimic numai pentru sine[1].

Petru cel Mare nu este doar întemeietorul Sankt-Petersburgului, ci este şi întemeietorul imperiului rusesc modern, figură emblematică pe care promotorii imaginii Rusiei o asociază cu modernizarea. De altfel, este evident şi din pasajul de mai sus, precum şi din altele în care autorul se referă la ţar, spre exemplu în *Înainte cuvîntarea* pe care Gheorghe Asachi o publică la traducerea *Istoriei Imperii Rosiene* a lui Ivan Kaidanov[2], că numele acestuia este asociat, conform grilei iluminist-romantice în care scrie Asachi, cu progresul accelerat („atîte prefaceri, care s-ar fi putut aştepta numai de la trecerea veacurilor"), cu educarea tineretului şi reformarea naţiei, dezvoltarea ştiinţelor, meşteşugurilor şi economiei în general. Nu în ultimul rând, ţarul este un despot luminat şi dezinteresat prin excelenţă („sfinţind toate minutele vieţei pentru binile patriei şi făcînd toate pentru dînsa, şi nimic numai pentru sine").

Sunt frecvente referirile la relaţiile comerciale ale Rusiei cu Moldova sau la schimburile comerciale care s-ar putea face între cele două ţări. Nu lipsesc nici referinţe la momente din istoria Moldovei, care se leagă de locurile pe care le traversează: trimiterea de către domnitorul moldovean Alexandru cel Bun a unui detaşament de călăreţi în sprijinul Poloniei care lupta împotriva cavalerilor teutoni, participarea lui Pătraşcu vodă la asediul Hotinului de la 1673. Obiecte de preţ de provenienţă moldovenească sunt semnalate în colecţiile Ermitajului, Asachi insistând asupra necesităţii ca acestea să fie puse în valoare ştiinţifică: „Oare puţine asemenea lucruri zac ascunse în măruntaiele Moldovei? De dorit este că acii ci le au sau le-ar afla de acum să le păstreze ca nişte odoară neprețuite clironomite sau să le hărăzească academiei din Ieşi spre a fi depuse în muzeul naţional"[3].

---

[1] *Ibidem*, p. 342-343, 352, 373.
[2] Ivan Kaidanov, *Istoria imperii rosiene*. Tradusă de aga Gheorghie Asachi. Partea 1-2. Iaşi, Tipografia Albinei, 1832-1833, 436+xxiii p. *Înainte cuvîntarea* a fost republicată în Gh. Asachi, *Scrieri literare*. Vol. II. Ediţie îngrijită, cu prefaţă, note şi glosar de N.A. Ursu. Bucureşti, E.S.P.L.A., 1957, p. 327.
[3] Idem, *Opere*, II, p. 349-350.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

Rusia este privită cu ochii călătorului preocupat de problemele modernizării țării sale, care observă cu predilecție semnele noului şi ale progresului în societatea rusă, în organizarea şi guvernarea statului, viață economică, modernizare urbană, progresul tehnic şi grija pentru arte. Statul are grijă de educarea cetățenilor săi:

> Nu se aude de lotri sau măcar de furi, şi călătoriul poate noaptea urma în calea sa, deşi nu se vede nici o pază înarmată [...], însă guvernul întîmpină răul prin mijloacele morale, îngrijindu-se a da îndeobşte lăcuitorilor o creştere evanghelică şi a îndămna chipul vieţuirei fieştecăruia, a căruia lipse cele mai adeseori aduce pe om la abaterea din datoriele sale[1].

De asemenea, Asachi se dovedeşte un mare admirator al progresului tehnic, fiind unul dintre primii români care descrie un vas propulsat prin puterea aburului, văzut în porturile de lângă Petersburg, la fel cum se entuziasmează la vederea flotei de război ruse:

> Piroscaful sau focoscafa este un vas mare, pe carele în loc de vîsle îl mînă două roți de fier făcute în forma celor de moară. În fundul vasului se află cuptoriul şi căldarea peste tot înfundată, în carea ne-ncetat ferbe apa, a căria aburi, neavînd altă răsuflare, iesă pin o țevie ce este îndreptată cătră mehanismul maşinei. Puterea aburilor pune în mişcare oarece roticele, care apoi împărtăşesc umbletul lor la îmbele roate mari aşezate la coastele vasului[2].

Estract din jurnalul unui călători moldovean nu este singura lucrare în care Asachi elogiază Rusia modernă. Aprecieri asemănătoare întâlnim în sus-menționata traducere a *Istoriei imperii rosiene* a lui Ivan Kaidanov, tradusă de Asachi. Actul în sine al traducerii şi publicării cărții lui Kaidanov vorbeşte de la sine despre efortul literar şi publicistic pe care Asachi îl face pentru promovarea imaginii Rusiei printre contemporanii săi. Şi în pasajul de mai jos se face referire la ieşirea Rusiei dintre „sălbaticele margini", despre scuturarea „giugului vărvăriii", despre „îmblânzirea asprei clime a nemărginitelor ei ținuturi":

> Între istoriile moderne (nouă), aceea a Rosiii țînteşte mai cu samă a noastră luare-aminte. O nație care, după a sa gheografică şi politică stare, de curînd încă se păre menită a rămîne îngrădită între sălbatice margini, deodată deşteptată de puternică *ghenie*, scuturînd giugul vărvăriii, o videm aducînd în sînul ei măestrii şi ştiințe, prin care repede înaintindu-să în civilizație, au cuprins unul din cele întîi posturi între puterile Evropii şi îmblînzind însuşi aspra climă a nemărginitelor sale țărmuri, le-au făcut primitoare culturii şi adăpost muzilor[3].

[1] *Ibidem*, p. 335-336.
[2] *Ibidem*, p. 370.
[3] *Idem*, *Scrieri literare*, II, p. 327.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

În descrierea călătoriei sale în Rusia din anul 1830, Asachi semnalează unele aspecte necunoscute cititorului moldovean. În nord „soarele, fără să apuie, luminează trei luni de-a rîndul, şi asemine atîta ţine iarna o noapte”[1], iar în Ţarskoe Selo a vizitat „orăşelul chinizesc făcut chiar după moda Chinei, precum şi menageria vitelor dumesnice de Caşemir şi de India”[2]. În cabinetul de istorie naturală de la Academia de Ştiinţe din Sankt-Petersburg a văzut „scheletrul [...] a unei fiară numite mamut, neam de elefant [...] urieş, stîns la vreo revoluţie a pămîntului, despre care numai pe alocure se află oase în pămînt”[3].

În finalul jurnalului, Asachi îşi exprimă dorinţa ca Moldova să nu mai fie asociată cu Orientul, ci cu Europa. Pasajul poate fi citit şi altfel: Asachi propune Rusia ca model pentru Moldova, ca sistem de guvernământ, organizare a societăţii, spirit reformator, deschidere pentru progresul tehnic, al ştiinţelor şi artelor. Cu alte cuvinte Rusia, descrisă cu atâtea amănunte în cuprinsul lucrării, are capacitatea – prin progresele pe care le-a înregistrat începând cu epoca lui Petru cel Mare şi prin calitatea sa de putere protectoare (şi de ocupaţie) a Moldovei – să contribuie la modernizarea ţării. Chiar dacă autorul nu spune acest lucru, Rusia este o alternativă la modelele culturale tradiţionale pe care le frecventa societatea românească în primele decenii ale secolului al XIX-lea (modelul francez, eventual modelul german).

Efortul Rusiei de a oferi un model cultural alternativ societăţii româneşti poate fi observat şi în alte câteva domenii, spre exemplu în învăţământ. În perioada ocupaţiei ruseşti şi apoi în timpul regimului regulamentar, s-a încercat – fără un succes notabil - crearea de catedre de limba rusă la liceele din principalele oraşe ale Principatelor. Un relativ succes a avut şi trimiterea de studenţi moldoveni şi munteni la marile universităţi din Rusia[4].

La finalul analizei asupra jurnalului călătoriei lui Gheorghe Asachi în Rusia, merită pomenită publicaţia în care a apărut acesta în anul 1830. „Albina românească” este primul ziar în limba română şi totodată primul ziar cu apariţie regulată din Moldova, directorul ei fiind, încă de la înfiinţare (1829), tocmai Gheorghe Asachi. Asemeni „Curierului românesc”, publicat în acelaşi an de Ion Heliade-Rădulescu la Bucureşti, „Albina românească” a apărut cu aprobarea şi sub supravegherea regimului. Cu alte cuvinte, Asachi îşi publică – deloc întâmplător – jurnalul călătoriei sale în Rusia

[1] *Idem*, *Opere*, II, p. 337.
[2] *Ibidem*, p. 341.
[3] *Ibidem*, p. 353.
[4] Mârza, *op.cit.*, p. 87-89. Vezi şi Gh.I. Moisescu, *Bursieri români la şcoalele teologice din Rusia, 1845-1856*, Bucureşti, Editura Seminarului de istoria bisericii române de la Facultatea de Teologie, 1946, 100 p. (extras din „Biserica Ortodoxă Română”, LXIII, 1945, 11-12; LXIV, 1946, 7-9).

BDD-A24194 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

în organul de presă al regimului, adică tocmai în publicația care trebuia să popularizeze în rândul cititorilor din Moldova imaginea unei Rusii moderne şi europene[1].

La finalul acestei analize, merită făcute câteva observații de natură lexicale. Gheorghe Asachi îşi publică jurnalul călătoriei în Rusia în anul 1830, într-o epocă în care limba română traversează un amplu proces de reformare şi modernizare. Deja generația Şcolii Ardelene remarcase sărăcia limbii române în privința cuvintelor care exprimă concepte sau obiecte specifice timpurilor moderne, precum şi lipsa unor terminologii de specialitate (filosofia şi matematica, domeniile tehnice sunt doar câteva exemple în acest sens). De la Samuil Micu şi Petru Maior şi până la Gheorghe Asachi, Ion Heliade-Rădulescu, Gheorghe Lazăr şi alții, oamenii de litere ai vremii ofereau diverse soluții de îmbunătățire şi adaptare a limbii române la nevoile timpurilor moderne, soluții realiste sau mai puțin realiste, soluții etimologizante, italienizante etc.

În decursul carierei sale, Asachi a pendulat între tendințele arhaizantă, analogistă şi italienizantă şi a susținut „fonetismul specific moldovenesc"[2]. A susținut că soluția ieşirii din „confuzia limbilor" este întoarcerea la limba arhaizantă a vechilor cărți bisericeşti care, susținea el, era singura cunoscută de toate ramurile neamului românesc. A văzut reformarea limbii în stilul iluminiştilor, adică printr-o reconfigurare pe cale artificială, prin organizarea unui organism de decizie („giudeț Amfiction") format din gramaticieni şi cărturari din toate provinciile locuite de români. În privința neologismelor, paginile *Estractului din jurnalul unui călători moldovean* oferă o modalitate interesantă de promovare a noilor importuri lexicale, prin explicarea între paranteze a sensului noilor cuvinte:

> *statue* (chipuri cioplite de marmură), *granat* (un feli de piatră stîncoasă roşie ori vînătă), *aleie* (drum între copaci), *instituturi* (aşezămînturi), *piață ovală* (rătundă lungăreață), *cariatide* (figuri de femei pe care razimă brîul casei sau altă povară), *barieră* (rogatcă), *elemente* (stihii), *Europa civilizată* (politicită), *a transporta* (a aduce), *incognito* (teptil), *bulvar* (preumblare), *coloritul* (văpseaua peliței, lumina şi umbrile), *formă eliptică* (rătundă lungăreață), *basreliev* (figuri săpate sau vărsate, dar mai mult ieşite afară decît cele de pe monetă), *centaur* (giumătate om şi cal), *bazen* (havuz), *scultură* (săpătură), *trofei* (semne de biruință), *standart* (steag), *scheletru* (oasele cu tel prinse între ele), *alievi* (cireci) [= elevi], *expoziție* (înfățoşare), *obelisc* (stîlp patrumuchit ascuțit la vîrv), *mină* (baie), *experiment* (cercare), *medaile* (căvălării), *conversație* (vorbă), *litire reliefe* (slove ieşite afară de pe fața hîrtiei), *relicvii* (moaşte), *cornice* [= cornişă] (brîu de sus), „institutul [...] unde se fabrică uneltile omorîtoare, adecă arsenalul nou sau armăria, care varsă şi tunurile", *promontoriu* (piscu), *sarcofage* (secrie), *apotecar* (spițer), *pompier* (tolumbagiu), *ecvipajii* (trăsuri), *ecluzii* (stavile), *piloți* (cei ce cîrmuiesc vasul).

În cealaltă lucrare menționată frecvent în paginile prezentui studiu, traducerea *Istoriei Imperii Rosiene* a lui Ivan Kaidanov, Asachi introduce un întreg *Vocabular [de]*

[1] Mârza, *op.cit.*, p. 89-90.
[2] Lovinescu, *op.cit.*, p. 149-156; Sorescu, *op.cit.*, p. 87-91.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)

oarecare cuvinte întrebuințate în această carte[1], care vorbeşte despre aceeaşi nevoie de explicare a neologismelor pe care traducătorul cărții le utilizează.

La finalul analizei călătoriei lui Gheorghe Asachi în Rusia (1830) se desprind câteva concluzii. În primul rând, *Estract din jurnalul unui călători moldovean* este una dintre primele relatări de călătorie scrise de un român în timpurile moderne, şi ea nu poate să nu amintească de mult mai cunoscuta *Însemnare a călătoriei mele* a lui Dinicu Golescu, publicată de acesta la Buda în 1826 şi relatând călătoriile sale din anii 1824-1826. O analiză comparată a textelor şi contextelor în care cele două călătorii au avut loc este o sarcină pe care istoriografia literară românească ar trebui să o îndeplinească. Pe de altă parte, jurnalul călătoriei din 1830 este o excelentă oglindă a nivelului cultural al Rusiei în Principate, a imaginii pe care Rusia şi-o construieşte în Principate, prin intermediul unor oameni de talia lui Gheorghe Asachi. Nu în ultimul rând, aşa cum arătam mai sus, jurnalul lui Asachi exprimă strădaniile de modernizare a societății româneşti (moldoveneşti), aşa cum o înțelegea Asachi, adică prin contribuția Rusiei. Discursul pe care autorul jurnalului îl construieşte pe marginea descrierii călătoriei din 1830 este nu doar un discurs cultural, ci şi unul cu evidente trimiteri spre spațiul politic.

[1] Kaidanov, *op.cit.*, p. IV-XIV. Aici se explică necesitatea vocabularului; vezi şi Gh. Asachi, *Scrieri literare*, II, p. 328.

BDD-A24194 © 2010 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:09 UTC)